

Broj 110.
billima, por
rugarstva,
ad, zadruga
anjenje 2230
bilo je kre
nabavljačka,
radarske, 6
24 Žitarske,
rska, svilar
mlinarska,
e, za proiz
arskih i 4
ovilo prošle

45 zadruga.
1929 god.
pele su se
a Štedlo
0 Din. na

neobito
ollo i u jed
osloj godini
0 Din.

ih kurseva,
6 zadrženih
ursu u Beo
učitelja i 3
ivaniji zadr

eliki uspjeh
ganizovanju
U prošloj
1928 vagona
ma i ovsu,
a sijena, 34
a vršena je
jiva, jabuka,

tenja, koliko
zavisi od
12–18 mje
lodi 40–60,
0, a stariji
dišnje, Preko
potrebljavati

ređenju sto
na jednog
kako više od

gova vrijed
rebljavati za
jedan pot
bija. U stra
rijekost da
priplod 6–8
anjih zapata
bom jednog
oplodljivanja
a bi se ovo
e izvjesnog
rugom kraj
ako se za
oplodljiva
Paskalon.

TOVI

Agronomskog
avenskih agro
i rezolucije I
noma.
užnog Saveza
poljoprivredni
jugosl. agro
stranca finog
put mjesечно
xe 120 Din, a
Din godišnje
ćić, univ. prof.
nalazi se u
3.
Šibenik,
ato.

Помагарна плакета у готову.

Privredno - kulturne
Matiće
za Sjevernu Dalmaciju

Godišnja preplata za našu državu 40 din., za Ameriku 2 dolara, a za ostalo inozemstvo 80 din. Clanovi Matici dobivaju list besplatno. Primjerak 1 din.

ДРЕГЕО СУДОВАДОДОБИЦИ
20/8/1931. п. сати
СИБЕНИК
НАУЧНИ ОДЈЕЛ

GLAS

Шибеник, 20. Августа 1931.

БРОЈ 111.

ГОДИНА III.

Vlasnik: Privredno-kulturna Matica za Sjevernu Dalmaciju
Prestavnik: MILAN BRKIĆ, urednik
Telefon br. 63. — Broj ček. računa 38.242

Rad na selu i mentalitet naše inteligencije

Kod nas se često čuje vajkanje da se kod nas ništa ne radi niti se može raditi. Naročito varošani tvrde da se na selu ne može ništa raditi. Nedavno na jednom sastanku u jednoj našoj varošici svi su jednodušno tvrdili, da u njednom selu cijele krajine nema nikoga, ko bi se mogao nagovoriti na lični pregoran rad, čak i kad bi mu se pomagalo, a o zajedničkom radu da nema ni gorova.

Naši gradani žale mnogo za prednjim vremenima kad se je narod mnogo lakše zatalasavao za svaki pokret. Narod se je uvijek pokretao kad je osjećao, da ono što se radi odgovara njegovoj duši i njegovim potrebama. Ali čaršija je vrlo često to iskoristivala na svoj način. Pojedinci su postajali »gospodari« sela, dijelile su se interesne sfere i s narodom se je manevr salo po čudljivosti i časovitim položaju, ne računajući da su i to živa bića, sa mislima i čežnjama, sa svojom dušom, koja treba da se izrazi i razvija. Naročito kulturni i privredni rad na selu čaršija nije nikad ožbiljno volila nego samo izabrani pojedinci iz naše inteligencije.

Po selima nijesu se tražili ljudi od prave vrijednosti nego većinom galamđije, koji su znali da ugadaju i podvaljuju i mjesto da se narod budi i prosvjećuje duhovno, gledalo se je većinom na nj kao na neposlužnu djecu sa prutićem u ruci i sa psovkom na jeziku. I danas još jednim velikim dijelom gleda se s tim mjerilom na narod. Po naredbi trebalo bi da radi, misli i osjeća. Mnogi gradani mogu stvarati svakakuća, ali svi se prema narodu smatraju kao učitelji, prosvjetitelji i vođe. Dok se javi kakva slobodnija misao ili primjedba, odmah se prijeti, grmi, tuži, sreća s općinom, bankom, srezom. Još prije rata gledalo se je na sve one, koji su u slobodnom duhu vaspitavali narod, kao na buntovnike, jer je za mnoge narod neka mrtva masa, koja se može mijesiti i koju i treba mijesiti prema shvaćanju i potrebljama pojedinih mjeseta i pojedinih ljudi.

Mjesto de se pojedinci trude da razumiju prave potrebe narodne, da probude pravi duševni život, da nađu načina kako bi narod sam osjetio što mu treba raditi i mjesto da razne ustanove služe potrebljama narodnim, smatra se, obratno, da narod treba da pomaže ustanove koje ne vode računa o njegovom položaju, da narod postoji samo radi nekoliko izabranih, koje treba u pojedinim slučajevima da okružuje sa parodom i ovacijama. I skoro smo gledali ljudi, koji su sebi prisvajali ulogu spasitelja otadžbine, dok ujedno tvrde da je sav naš narod pokvaren, da nije za nikakav rad ni napredak i raduju se da u ovoj državi neće biti »razbarušenost« i slobode

masa, da će opet naći privilegovanih staleža, ljudi, mesta i ustanova.

Kroz nekoliko godina poslijе oslobođenja u pojedinih selima napredniji ljudi učinili su više nego što izgleda onima, koji ne poznaju naše prilike.

Mnogima će izgledati nevjerojatno, da su naši seljaci skupili kroz 6-7 godina preko jedan milijun dinara svojih vlastitih zadržnih sredstava, skupljajući dinar po dinar svoje udjele i stalne uloge. Ta suma nije u današnjim prilikama tako velika, ali ona za naše Zagorje znači neizmjerno mnogo, kao početak i osnova jednog rada, koji će se moći povećati i razgranjivati. Sve ovo nije još dovedeno u međusobnu vezu, inteligencija malo sarađuje, ali onaj dio koji sarađuje probudio je nešto života i u ovoj našoj mrtvoj masi. Oni koji bi mogli i morali još ne obraćaju dovoljno pažnje ovoj vrsti rada.

Smatra se, da su i naše seljanke mnogo zaostale. Kad se je otvorila prva domaćica škola kod nas, u Zemuniku, tu je školu svršilo pedesetak djevojaka i žena iz Sjeverne Dalmacije, od Knina do Nina, a bile su većinom odabранe i odlične.

Kroz zadržno-poljoprivredne tečajeve prošlo je u Sjevernu Dalmaciju stotinjak seljaka i osposobili su se za pomoćnike i saradnike, ali inteligencija, koja treba da predvodi kulturni i privredni rad, javila se je samo u nekim mjestima i tamo je pokrenut življivi rad i pored direktnih ili indirektnih smetnja. U jednoj našoj općini javno je grmio jedan član uprave protiv zadruga, ali općinskom vijeću služi na časti, da je taj glas ostao »grijeh vađi na nebo«.

Ko dovede lječara i zadržnu apoteku tamu, gdje su nekada samo babe vraćare dopirale? Da li naši „oci otadžbine“ ispunjeni istodobno sa sumnjama u narodni napredak i patriotskim frazama ili skromni radnici, koji se nijesu razbacivali sa patriotizmom, ali su vjerovali u bolju sudbinu narodnu, koja se mora pripremati i na čijem su ostvarenju radili?

Zar se ne bi u više slučajeva to moglo postići samo da ima ko da povede i radi?

Osnjuju se razne ustanove (mljekarne, podrumi i dr.), ali seljaci se ostave sami, a treba mnogo pomoćnika u stručnim poslovima, pa kad rad zastane, onda se seljaci krive!

Naša je matica i osnovana da okupila ljudi u radu, da budi smisao za rad, da se izvršuje podjela rada, ali mnogi su stupili u nju kao da ona ima narod da zauzdava, da mu meće brujicu na usta, da ga vaspitava za poslušnost »gospodarima«, pa kad vide da to nije niti hoće da bude, kad vide da je njen »Glas« slobodna govorica, gdje se raspravlja o svim

pitanjima, dajući riječ svima onima, koji je traže, onda prijete sa istupanjem iz Matice, sa miniranjem Matice i služe se prijetnjama, klevetama i tužbama.

Iz ovoga previranja Matica će izaći čista. Okupiće u svom kolu i imati samo one, koji joj i pripadaju, svojim mislima, osjećajima i djelima i ostaće ponosna u osjećanju, da služi najlepšim idealima svoga naroda, koje treba da što potpunije razvija.

L. M.

Najbolji put

Danas, u doba opće gospodarske krize, pri nemormalnoj i specijalno za seljaka toliko štetnoj pojavi velike nerazmijere cijena agrarnih produkata naprma ostalim trgovackim artiklima i u doba velike novčane depresije, mora se obratiti posebnu i svestranu pažnju na pitanje: kako da se ukloni to zlo iz gospodarskog života i da se seljaku dade pristojna zarada za njegov trud, da ne mora u bescjenje bacati na pijacu svoje produkte i da mu se bar donekle pomogne otrgnuti se od diktata te pijace.

Jasno je da je to pitanje moguće riješiti jedino preko sveopće organizacije selštva u zadrugarsku, jer jedino na taj način moći će seljak da riješi svoje slabije gospodarsko stanje i da se socijalno podigne. Cilj je naime tih udruženja usavršavanje i umnožavanje poljoprivrednih produkata, jestivo opskrbljivanje seljaka sa poljodjelskim i kućnim potrebljima, skupna prodaja seljačkih proizvoda i, što je danas od osobite vaznosti, podjeljivanje dugoročnih i jestinih kredita. Djeđovanje njihovo se razvija u pravcu združenja svih seljaka u svrhu podizanja socijalne i ekonomske strane njegovog života.

Danas u doba kada svjetom vladaju politički i gospodarski skrajno suprotne struje kapitalizma i gospodarskog individualizma čije političko i gospodarsko djelovanje daleko divergira od interesa težaka, adrugarstvo nudi zdravu osnovu za rješenje seljačkog pitanja i

jasno pokazuje jedini moguć pravac kojim da krene selo. Kapitalistički gospodarski sistem nije u stanju da riješi krizu sela, jer njegove kapitalističke tendencije ne nalaze nikakova interesa u ekonomskom podizanju sela. Djeđovanje zadrugarska mora danas biti upućeno, da postepenom socijalizacijom sela organizirajući seljake u moćne zadržne jedinice u Jezgri reformira današnji gospodarski sistem.

Da postigne postavljeni zadatak zadrugarsko ne smije da bude samo brojčano. Među seljacima zadrugarsima mora se razviti duh zajednice. Ne smije zadrugarsko da se razvija u pravcu kapitalističkom, kako se je dosad u većini država razvijalo, već se mora zadruga shvatiti kao udruženje živih sila, ljudi, a ne mrtvog kapitala. Jedino takovo zadrugarsko može da se razvije u moćnu organizaciju sigurnu od udara momentanih gospodarskih kriza. Jednostrano racionalističko poimanje zadrugarska, t. j. da je zadrugaru cilj što veći trgovinski profit, ne rada sigurnim uspjehom i a priori je takovo zadrugarsko osuđeno na propast. Obično takove, nazovimo ih trgovinsko-kapitalističke, zadruge krahaju već pri prvoj krizi. Kao živi primjer neka nam posluže mnoge mjejkarske zadruge u Sloveniji, koje su velikim dijelom uslijed gubitka austrijske pijace morale likvidirati. Zadrugari neka se postave na princip „jedan za sve, svi za jednog“ i tek u tom slučaju razvijajuće se potpuna uzajamnost, koja je jedina sigurni garant za pravi razvitak i napredak zadrugarska. A ta ideja uzajamnosti mora se bazirati ne na ličnom interesu nego na pravom shvatanju uzajamnog i potpomaganja. Moramo naučiti seljaka zadrugara da u zadrži ne traži uvek samo ličnu korist, već neka bude pripravan žrtvovati svoj interes kada to od njega zahtjeva zajednica, jer jedino na taj način stvorice se moćno zadrugarsko, koje će biti u stanju da otstrani sve današnje nepravilne i nemoralne metode u ekonomskoj borbi i da uistinu socijalno i gospodarski preporodi zaostalo selo i seljake.

Gojko Jović

Liječenje krize vina i vinogradara

U »Glasu« je bilo rečeno, da se od vinarske zadruge, koja ima da se osnuje u Šibeniku, ne može očekivati rješenje krize, koja uništava šibenske vinogradare. Jer ta se kriza ne sastoji u tome, što nema ko da vino proda, nego u tome, što ih ima malo, koji mogu da ga kupe. Jednostavno rečeno: vina se proizvodi više nego što ga se može, u današnjim prilikama i uz današnje uslove, prodati. Ako se ograničimo na našu državu, onda se kriza vina može, u glavnom, svesti na ove uzroke: 1) U našoj državi vina se proizvode više nego što ga se može da popije. To bi bilo i onda, kad ne bi postojali uzroci, koji otežavaju konzum. Konzum iznosi ispod 3 milijuna hektolitara, proizvodnja došiće blizu 4 milijuna hl, a katkad i prelazi preko toga. Na taj način ostaje jedan suvišak, koji se bacu na tržiste i obara cijenu svemu vinu. A taj se suvišak ne može ni izvesti, jer mnoge smetnje tome stope na putu. Tako ovaj višak zakružuje put lakoj prodaji. 2) Privredna kriza zahvatila je sve staleže, a najviše one, koji su u najvećoj mjeri vino trošili. Njihovi prihodi su se smanjili, a cijene njima potrebnih dobara ostale su ponajviše iste. Radi toga, da bi mogli zadovoljiti svoje jače potrebe, oni se moraju odricati svojih manje važnih potreba. Odatle nastaje i redukcija u potrošnji vina. 3) Vino je veoma skupo. Iako ga

proizvodač proda po 180-300 Din. po hl., podrumi, gostionice, restorani ga prodaju po 10-12-16-24 Din. litru. Te cijene konzumenti bi jedva mogli podnijeti i u normalnim prilikama, kad bi novčići izvori bili obilniji. U današnje doba, kad su prihodi općenito opali, te se visoke cijene vrlo jako osjećaju, a to mora neminovno voditi smanjivanju potrošnje. Skupoča vina kao razlog krize vina nije od uticaja samo u doba ove opće krize. On bi jednako vrijedio i u drugim prilikama. Povećanje cijena vina i pri jednakim privrednim okolnostima djeluje na smanjenje konzuma njegovog. Ako k tome dode privredna kriza, koja se ispoljava kao presušivanje prihoda, onda tu djeluju u istom pravcu dva uzroka. 4) Proizvodni troškovi vina su veliki. To je dobrom dijelom posljedica skupoče vinogradarskih potrepština. Ovo, istina, nije uzrok krize vina, jer se cijena vina nije radi ovoga povećala i potrošnja smanjila, pošto se cijena vina danas ne određuje prema proizvodnim troškovima, — ali je ovo uzrok krize vinogradara. Kod nižih cijena vina vinogradari su prisiljeni plaćati iste ili više cijene vinogradarskih potrepština. A to im smanjuje prihod, to ih iscrpljuje i ekonomski upropastiće.

Potpuno rješenje krize vina moglo bi se izvesti samo sporazumom između zainteresovanih država. Ali iskustvo, koje smo imali pri rješavanju krize pšenice, toliko je loše, da na kakav međunarodni sporazum u tom pitanju ne treba ni časa misliti. Ostaje nam, dakle, da i ovu krizu rješavamo sami vlastitim sredstvima i u svojim granicama.

Kao prve mjere za lijećenje ove krize treba provesti: 1) strogu primjenu § 12 zakona o vinu; 2) preorijentaciju kulture loze; 3) potpuno uklanjanje državne i korenito smanjivanje općinskih i banovinskih trošarina na vino; 4) potpuno uklanjanje carina na sve potrebe vinogradarskog posla.

K 1) §-om 12 zakona o vinu određeno je, da će do početka 1932 god. biti dopušteno stavljati u promet vina od neposredno rođnih hibrida vinove loze (t. zv. direktora, nekalamljene loze.) Poslije toga roka hibridi bi se morali iskrčiti, izuzev onih, koje bude naznačio ministar poljoprivrede. Ovoj se mjeri mora pridavati vrlo veliki značaj. Od 176.000 hektara vinograda ima 56.000 hektara zasadenih hibridima. To iznosi oko jedne trećine. A na toj površini rodi preko jedan milijun hektolitara vina, što također dosiće blizu jedne trećine čitave naše je stoga ili trošarinu sasvim zbrisati ili je čitavu ostaviti. Danas je ukidanje državne trošarine jedna mjera, koja se mora neodložno provesti. Osim toga općinske i banovinske treba osjetno sniziti. Općinske trošarine zajedno sa banovinskim i državnim iznose oko 2.50 din. Tako visoka trošarina koči unutrašnji promet vina, ograničuje prodaju, snizuje prihod težaku. Smanjivanjem općinskih i banovinskih trošarina najviše na pola dinara po litri i potpunim ukidanjem državne trošarine cijene vina u lokalima morale bi pasti, trgovina i pro-

Žena i kuća

II.

O zdravstvenoj strani ovoga pitanja već se je više puta raspravljalo na ovome mjestu, a uvjeren sam da će o tome još da govore pozvanići od mene. Svakako ne mogu a da ne naglasim privrednu važnost zdravlja čovjeka, kao prvog privrednog faktora. Zdravlje je nemoguće uzdržati bez čistoće, pa radi toga ne može da bude govora o napretku i blagostanju naših krajeva, dok u kućama našeg svakog seljaka ne zavlada potpuna čistoća, dok se ne bude obraćala najveća pažnja na čistoću tijela i odijela.

O čistoći ne može da bude ni spomena, dok u kući u istom odjeljenju zajedno stanuju i ljudi i blago, kao

proizvodnje vina. A treba znati, da je ogroman dio tih hibrida vrlo rdave vrste. Vino je od njih loše, štetno za ljudski organizam, a uz to kvari dobar glas našeg vina. Uništenjem te velike površine rdave loze smanjila bi se produkcija vina u znatnoj količini, olakšao njegov pritisak na tržištu i omogućilo dobrom vinu njegovu prodaju uz veće cijene. Na iskrčenim površinama moralo se zabraniti dalje sadenje loze za proizvodnju vina, a podupirati kulturu drugih rentabilnijih agrarnih proizvoda, te pomagati sadenje loze za dobivanje stolnog grožda, koje se može i dosta u zemlji potrošiti i lako u druge države izvesti.

K 2). I u drugim krajevima trebalo bi pomagati promjenu sadašnje vrste loze, naročito na vinogradima, koji se radi starosti vade. Beskamatne pozajmice, oslobođenje od poreza barem za nekoliko prvih godina i dr. mjere morale bi pogodovati takvo nastoanje. Dosadašnji rad države u tome pravcu nije bio uvijek cjelishodan. Tako je, na primjer, neposredno prije izbjivanja krize vina vlada dala dalmatinskim vinogradarima nekoliko milijuna dinara beskamatnog zajma za podizanje vinograda ne vodeći stvarno

o tome brigu, na kakvom će se zemljištu vinograd podignuti i kakvom lozom. Ti su zajmovi morali biti uslovljeni zasadivanjem loze za stolno grožđe. Onako se je pogodovala proizvodnja običnog vina, a to je još više povećalo krizu vina, i težaku onemogućilo povratak zajma. Time ne samo da težaci nisu ništa dobili, nego su još i štetovali.

K 3) Državna trošarina na vino mora se potpuno ukinuti. Ova je trošarina iznosila 1 Din. po litri, pa je smanjena na pola dinara po litri. Toliko smanjenje trošarine proizvodacima nije apsolutno ništa koristilo. Jedina je posljedica toga smanjenja, da su trgovci vina stavili u svoj džep 5000 Din. po vagonu više nego prije. To se je moglo lako uočiti. Trebalo je stoga ili trošarinu sasvim zbrisati ili je čitavu ostaviti. Danas je ukidanje državne trošarine jedna mjera, koja se mora neodložno provesti. Osim toga općinske i banovinske treba osjetno sniziti. Općinske trošarine zajedno sa banovinskim i državnim iznose oko 2.50 din. Tako visoka trošarina koči unutrašnji promet vina, ograničuje prodaju, snizuje prihod težaku. Smanjivanjem općinskih i banovinskih trošarina najviše na pola dinara po litri i potpunim ukidanjem državne trošarine cijene vina u lokalima morale bi pasti, trgovina i pro-

što je to kod nas veoma često običaj.
Dok dubrište ne bude dovoljno udaljeno od kuće i dobro uredeno, dotle
će uvijek biti rasadište bolesti i
smrada.

Kakova bi trebalo da bude kuća našeg seljaka, nemoguće je iznijeti u jednom članku, jer to ovisi o prilika- ma pojedinog kraja, o broju kućne čeljadi, o mogućnosti izgradnje i imov- nom stanju vlasnika. Ali ni u jednom slučaju ne bi smjelo da bude kuća s jednom jedinom prostorijom, u ko- joj se stanuje preko dana, u kojoj se kuha i spava. Najmanje što se može tražiti, to je da svaka kuća ima po- sebne sobe s čistim krevetima za spa- vanje, a druge za stanovanje i kuha- nje, jer ni najbolji ljekar ne može da održi zdravlje čeljadi, koja živi dan i noć u zagušljivim, nečistim i zadim- ljenim prostorijama, gdje se ne danu

Ijenum prostorijama, gdje se po danu
uz vatu sjedi, puši, pljucka, a po noći
se na to istom mjestu samo zavali u

daja postale bi življe i veće, cijene kod proizvodača jače. Nikakvi razlozi fiskalni ne vrijede pred činjenicom, da trošarina ubiva dva milijuna članova vinogradarskih porodica. Neosporno je, da je važnije održati tu masu ljudi u kakvom takvom ekonomskom stanju ukidanjem trošarine nego ubrati na ime trošarine stotinjak milijuna dinara. 100 milijuna se lako skupi i potroši, ali se sedmina stanovništva ekonomski upropasćena ne može tako lako dugnuti i oporaviti. Od nje nastaje jedna velika vojska beskućnika, jedna masa, koja nesumnjivo utiče na sav privredni život u zemlji, na sve ostale privrednike. Radi toga i ukidanje državne trošarine i smanjivanje općinske i banovinske nije samo interes vinograda, nego je neodložna potreba čitave naše privrede, svih privrednika — isto onako, kao što je bila potreba sačuvati kupovnu snagu proizvodača pšenice. Treba ponovo naglasiti: državnu trošarinu treba potpuno ukinuti, a banovinsku i općinsku na 50 para sniziti. (Najenergičnije treba zabaciti budalastu misao, da se mjesto trošarine povisi zemljarina na vinograde. Nije mnogo sretna ni ideja o paušalom razrezivanju trošarine.)

K 4) Jugoslovenske uvozne carine poznate su kao jedne od najvećih u Evropi, a vinogradarske potrepštine spadaju među predmete, koji su u Jugoslaviji najjače opterećeni. Galica, sumpor, umjetna gnijojiva razne vrste, mašine za bacanje sumpora, za prskanje loze galicom, guma, pumpe za konobe, gume za pumpe, mašine za gnjećenje, torkuli, filtri, azbest, vinska kiselina itd. sve to podnosi vrlo visoku carinu i sve to plaća vinogradar. Uzmimo, na pr., modru galicu. Carina na nju po kg. iznosi 1.32 Din. (prije je bila za polovinu manja, ali se sada, u vezi sa krizom vinogradara, povećava. Tako se rješava vinogradarska kriza...) U Jugoslaviji se potroši godišnje oko 1200 vagona i na to se plati carine 15.840.000 Din. Treba još imati na umu, da u našoj državi postoji samo jedna tvornica, koja proizvodi modru galicu. Nekoliko stotina hiljada vinogradarskih porodica, dakle, plaća godišnje petnaestak milijuna din. kao dividendu, možda desetorici akcionera

jedne jedine fabrike galice. Takvom se carinskom politikom ne rješava kriza. Takva carinska politika ne samo da smanjuje čisti prihod težaka (koji, uostalom, i ne postoji), nego otežava konkurenčiju našeg vina na stranim tržištima. Nesposobnost jugoslovinogradara za konkurenčiju na stranim pijacama u odnosu prema vinogradarima

lug s gunjem pod glavom i prospava
udišući pokvareni zrak.

U današnjim prilikama se ne može tražiti ni očekivati, da će seljaci biti u stanju da podižu gradske kuće, sa svim savremenim udobnostima, jer za to nemaju sredstava, ali i sa današnjim sredstvima moglo bi se sagraditi daleko zdravije i udobnije kuće, kad bi bilo znanja. Ako pogledate po selima kuće naših amerikanaca, u koje su sasuli svoju uštedu, opazićete da

ni one nisu daleko odmakle od starih

seljačkih kuća, bar što se tiče udobnosti i rasporeda, kao i zdravstvenih prilika. A sa istim novcem, a možda i daleko manje, dalo bi se bilo sagraditi lijepa, ulobna i zdrava kuća sa svim potrebnim prostorijama, samo da je bilo kod gradnje nekog plana.

Radi toga bi trebalo, da se naša Matica pobrine, ako ne može sama da raspiše natječaj, da dobije od Ministarstva Gradevina ili Narodnog

rima iz drugih država proizlazi i iz različitog postupka u pitanju modre galice. U Madarskoj, na pr., galica se prodava za polovicu proizvodne cijene, drugu polovinu plaća država. Tako je i u Austriji i Njemačkoj. U Italiji je carina 28 para po kg. I druge države uvele su u raznoj formi olakšice za nabavu galice. Kako je sa modrom galicom, tako je i sa ostalim artiklima potrebnim u vinogradarstvu: sumporom, umjetnim gnjojivima i dr. Poznato je, na pr. da dalmat. vinogradari mnogo gube, što nemaju dovoljno štalskog dubriva. Ima vinograda, koji se gnjoje svakih 7-8 godina, pa i to slabo. Zato rod uvelike podbacuje. Pomanjkanje štalskog gnjoja moglo bi se lako nadomjestiti izvjesnim vrstama umjetnih dubriva, koja često imaju izvrsno dejstvo. Ali umjetna gnjojiva su skupa. I njima carina povisuje cijenu za nekoliko postotaka. I t. d. - Kad nas postoji jedna ne sasvim dobra praksa u pogledu carinske robe. Dovolja se, naime, u izvjesno doba, bezcarinski uvoz nekih predmeta potrebnih vinogradarstvu (sumpor, galicu), kako bi tobože vinogradari mogli dobiti tu robu jeftinije. Ali vinogradari vide od toga vrlo malu korist. Korist izvuku vještim poslovanjem jedino trgovci, koji uvezu robu bez carine, a prodaju je, kao da su carinu platili. — Liječenje krize vina i vinogradara zahtijeva ukidanje uvozne carine na predmete potrebne vinogradarstvu. Ali kad je riječ o tome, odmah se ističu razlozi zemaljske odbrane. Tvrdi se, kako to nije moguće, jer bi time došla u pitanje industrija, od koje u velikoj mjeri zavisi zemaljska odbrana. Kao da vinogradarstvo nije industrija zemaljske odbrane! Pa to je industrija, koja izdržava žive ljude, koji su u svakom slučaju važniji, nego ratni materijal! Materijal se može uvesti, ali se ljudi ne mogu nabaviti... Ali ako se baš hoće, da su ti industrijalci režadoknadivi za zemaljsku odbranu, onda bi bilo pravedne i pošteno, da tribut oko održavanja takve industrije snosi čitava privreda, a ne jedan — i to najslabiji — red privrednika. Ako ta industrija štiti čitavu privrodu, neka je čitava privreda izdržava, neka se dotira iz

Vinogradarstvo i vinogradari nalaze se danas u neizdrživoj situaciji. (O nerentabilnosti vinogradarstva, obzirom na šibenske prilike, iznijećemo podatke drugi put). Gore su navedene neke od mjera, u javnosti već pretrensanih, koje je najlakše provesti i koje će najbrže postići neki uspjeh. O

Zdravlja nekoliko raznih planova kuća, koje bi odgovarale prilikama na našim selima, sa tačnim troškovnicima, koliko zapada gradnja pojedine kuće, da te planova zajedno sa troškovnicima stavlja na raspolaganje svakome, ko želi da gradi kuću. Ti bi planovi morali da sadrže ne samo uredaj kuće za stanovanje, nego i svih potrebnih zgrada u dvorištu, kao štala, ambara za žito, dubrište i uopće cio raspored dvorišta.

Kod toga bi trebalo paziti, da sve bude na svom mjestu. Ništa da ne bude ni preblizu ni predaleko, tako da se pri obavljanju kućnih poslova utroši najmanje vremena i rada. Isto bi tako morao da bude uređen i unutrašnji raspored kuće, pa čak i raspored u pojedinim prostorijama u kući, a u prvom redu u kuhinji, gdje sve mora da je domaćici pri ruci, pa da ne gubi vrijeme u pustom trčaranju i traženju.

drugima nećemo sada pretresati. Potrebna je svakako hitna pomoć. Kriza vina i vinogradara ne može se duže trprijeti. Ona je dosegla svoj vrhunac. Sada mora doći ili korenita popravka ili potpuni slom vinogradara. A ovo posljednje ne bi se smjelo dozvoliti, jer je u pitanju nekoliko stotina hiljada vinogradarskih porodica sa blizu dva milijuna članova. To je čitava sedmina našeg žiteljstva, a čitava petina poljoprivrednog staleža.

Kontrola mlijeka u Šibeniku

Šibenik je grad sa 17.000 duša. U njemu se dnevno troši ogromna količina mlijeka. Mlijeko to ponajviše donose seljaci iz naših obližnjih sela. A nad tim mlijekom, kojim se hrani šibensko građanstvo, ne vodi se od strane nadležne vlasti apsolutno nikakva kontrola. Radi toga nalaze se u njemu često nevjerljatne stvari: stjenice, mišjaci, balege, sline, lustre od ribe i t. d. Sasvim su obične i dnevno se u njemu nalaze: dlake (sa ljudi i sa blaga), korenje trave, talog od prašine i dr. Kao mlijeko također je vrlo prljavo posude, u kojima seljaci mlijeko drže i nose. Mlijeko se muze obično u kakvu drvenu posudu, cijedi se kroz komadičak prljave krpe (redovito kroz pregaču, „traveršu“) i salijeva se u kante, u kojima mljekarice nose iz grada ribu ili drobčice, ili u bocune, u kojima nose petrolej. Mlijeko, koje se raznosi po stalnim poštama, još je i prilično. Ali ono, što se prodava na pazaru, to je daleko ispod onoga, što propisuje higijena. U tome se mlijeku može svašta naći, čak i životinjica iz lokava i bunara, iz kojih se voda sipa u mlijeko. Kvalitet toga mlijeka je vrlo rđav. Ono obično varira između 15 i 20, najviše 23 grada. Međutim normalna bi gradacija bila 26-31. Da bi što više novaca za mlijeko dobili, oni sipaju u nj vodu, ali da bi mlijeko i pored vode izgledalo gusto i imalo gradaciju, oni dodavaju šećera.

Nama se čini da postoje izvjesne odredbe, koje propisuju kontrolu nad mlijekom. Ali te su odredbe mrtvo slovo na harti. Bilo bi, međutim, dobro, da se te odredbe počnu već jednom primjenjivati, kao što se one stalno primjenjuju u Splitu i u svim ostalim mjestima. Time se seljacima ne bi nanosila nikakva šteta, ali bi ih se prisililo, da na mlijeko više paziti. Tako bi napokon i mi počeli piti čisto i zdravo mlijeko.

Jesam li posao preplatu?

U Americi postoje takovi planovi za razne slojeve pučanstva, posebno za svaku prostoriju, i tamo se je to razvilo u potpunu nauku. Naravno da ti planovi za nas slabo mogu da važe, ali bi mogli veoma dobro da posluže, da se po njima izrade planovi, koji će odgovarati našim prilikama.

Ako se ne varam, prije rata su postojali slični planovi u Srbiji, i možda to nije baš najmanji razlog silnog razvoja blagostanja srpskog seljaka, koji je i u ratu dokazao, da zna za što se bori, jer je volio svoju kuću i svoje ognjište.

Znam da danas ima stotinu pitanja, na kojima treba raditi, ali sam ipak smatrao potrebnim, da obratim pažnju i na ovo, jer držim, dok se čovjek u svojoj kući, u svome privatnom gospodarenju ne privikne redu i ekonomskom radu, ne može ni u drugom radu da se uputi napretku.

U ovakovim zdravim, urednim, li-

НАШИ ДОПИСИ

Ђеврске, 1931

Поводом закона о житу.

Проšla godina bila je kod nas priличno rodna sa kukuruzima. Mnogi seljaci imali su kukuruzu više nego im je trebalo za kuću i oni su ih donosili trgovcima kupujući za njega потребите dužanske stvari. Trgovci su im rачunali po naјnižoj cijeni, tako da ih početak (15 kg.) kukuruza nije mogao doći više od 10 din. Seljaci bi i više davali, jer ga ne umiju upotrebiti na drugi начин, na koji bi kukuruze mogli daloko bolje iskoristiti, kao na pr. hranjeni svine i slično. Trgovci se niјесу ustevazili, nego su primali kukuruz za dužansku robu, jer im je iskustvo pokazalo, da će oni isti kukuruzi trebati istom onome od koga ga kupuju.

Tako je bilo i ovoga puta. Seljaci su ispravili svoje ambarne, a trgovci su nasušili svoje magazine sa kukuruzima. Kada je nastupila susha i trgovci predviđili glad u narodu, obveseliše se, jer su ovake godine za njih naјdrobnije. I kada je god u narodu veća bijeda, to je za trgovca boja „berba“, jer udružuje narodu потребите stvari uz naјskuplju cijenu, pa kad godina буде boja, oni tada „ženju“ ovo što su na slaboj godini zasijali, ali ta je „žetva“ tako obilata i opaka, da narod ni od bolje godine ne osjeti mnogo olakšice.

Seljaci su neobično radošno primili vijest o monopolu na žito, jer je država zaštitila od razne špekulacije i zelenastva jedan naјveći seljački proizvod — žito. Ovo je dobar početak, jer se je počela ispravljati nеправда seljačkom svijetu, čiji su se proizvodi prepustili milosti i nemilosti raznih pļaćkasha. Za posljednji mjesec dan trgovišci su dalgli cijene kukuruzima na 30-40 din. po jednom putovanju. Neki niјesu bili zadovoljni niscu ovom cijenom, nego su čekali dok se popne na 50 din. jedan poluchak, a to je ništa manje nego 400 po sto dobiti za nekoliko mjeseci! Ali blagodareći brižni državne uprave, koja se je i u ovom slučaju pokazala povoljna, — kukuruzima je već do sada pala cijena na 20-22 din. po putovanju.

Prof. Kosta potječe iz našeg sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama животa, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio da zadrži povernost svojih učenika. Upravo nastačnih dana ova starica, koja je pod bremenom godina odolila svima teškočama живота, tihko i skromno prevaraće osamdeset godina, ponosan što iša sebe ostavlja primjer uspjelog rada na kulturnom polju.

Prof. Kosta potječe iz naše sredinje, kao član ugledne obitelji Kušić. Porodica Kušića i njegovih kćerki počinjaju toliko zanimljivih predavača, u kojima je umio

Jesensko dubrenje livada

Najbolje dubrenje livada je sa t. zv. mješancem ili „kompostom“ kao što se to običava ovdje u Sloveniji, i što se skoro i ne poznaje u Dalmaciji, to što je na svaki način za žaljenje jer svugde imade dovoljno raznih otpadaka, mulja, naplava po kanalima itd., koji se dadu odlično iskoristiti.

Ovdje nema težačke kuće, odnosno oveće livade kod koje ne bi bila ovakva velika hrpa tzv. mješanca ili komposta, koji se obično prebacuje svaka tri mjeseca i kada je sasvim zrelo (prhk), tada se rasturi po livadi.

Jedina mu je mana ta, što ga je pre malo da bi mogli nagnjoriti sve livade.

Zato se ovdašnji poljodjelci pomažu sa Thomasovom drozgom, što se je i u Dalmaciji radilo pred ratom; a od oslobođenja pak, zato što je ova poskupila (jer mora da se uvozi), mnogo se troši tzv. koštano brašno, koje proizvodi Aktionersko Društvo za kemijsku industriju u Ljubljani, i to kao sporedan proizvod.

Kao što je poznato, prednost Thomasove drozge sastoji se u tomu, što ona dejstvuje po malo i postepeno u zemlji, tako reći onako, kako to iziskivaju biljke. To posebno važi za livade, gdje se dobar uticaj ovog odličnog umjetnog gnojivo lako opaža. Važan razlog poredi kojeg se je toliko omilila upotreba Thomasove drozge, jest taj, što se ova obično primjenjuje u kasnoj jeseni po dovršenim poljskim radnjama, a u mnogim slučajevima čak i preko zime i to po snijegu.

Jednaka svojstva imade koštani superfosfat koji sadržava 30 posto fosforne kiseline i 45 do 50 posto vapna, a pri tim još 0,5 do 1 posto dušika, koji se ne plaća, jer cijena ovom je jednaka ovoj Thomasove drozge.

Zato nije čudo da je ovo odlično umjetno gnojivo skoro sasmi istisnulo homasovu drozgu.

I ja sam imao priliku da se o tome osvjeđočim i to kod raznih kultura. Najbolji uspjeh imao sam pak kod livade.

Obzirom na to da se danas skoro jedino još isplaćuje livadarstvo i gajenje djeteline, jer sijeno čik ni u ovim krajevima nije palo u cijeni kao ostali poljodjelski proizvodi, a suvih godinama cijena mu je visoka, držim da to vrijedi posebno za Dalmaciju, gdje obično vlada nestaća piće i srazmjerno visoke cijene sijena i djeteline.

Zato držim, da se uvijek nade računa da se posveti što veća pažnja livadama i da se ove redovito gajoje sa mješancem i sa košćanim superfosfatom u razmjeri od 60 do 100 kg. po danu oranju ili kampu.

Ako se sravni sadržina ovog koštanog brašna sa onom Thomasove drozge i superfosfata, vidjeće se da mu je cijena srazmjerno vrlo niska, naime da je ovo najefektivnije umjetno gnojivo, kojemu zaslužuje obratiti najveću pažnju.

Interesantno je da najveći dio proizvodnje koštanog brašna ide u Ameriku, Englesku i Finsku, gdje napredni poljoprivrednici znaju da cijene njegovu vrijednost, te imadu računa da ga kupuju, plativši pri tom dalek i skup podvoz.

Koliko mi je poznato, ovo umjetno gnojivo može da se nabavi kod Zadružne Poljodjelske Poslovnice u Splitu te njezinih podružnica u Biogradu i Metkoviću.

Petar J. Mlović
posjednik u Šent Iliju kod Maribora

Oplodavanje kod govedi

II.

Stariji bik isto tako može da bude dobar kao i mladi, ali da bi se izbjeglo suviše ctežavanje kod starijeg bika i da bi duže vreme ostao sposoban za oplodivanje, treba ga hraniti takvom hranom da se on ne goji i ne oteže. U našem narodu često postoji mišljenje, da od jednog starijeg, većeg i težeg bika budu veća i teža telad, što nije opravdano. Bik prenosi na podmladak, po zootehničkom i fiziološkom zakonu nasleda, sve svoje osobine, pa i krupnoću, pa bio on stariji ili mladi, te prema tome on će davati istu telad po težini bio on star 1 1/2 godine, a težio 450 kgr. ili star 5-6 godina i težio 900 kgr.

Da bi se oplodivanje izvršilo što lakše i pravilnije, treba ga vršiti iz ruku a ne smije se ostaviti bez ljudske kontrole. Pošto je tačno utvrđeno da se kod krave pojavi žar, izvodi se bik obično za strangu kojom je bik vezan za nosni prsten, i oplodivanje se tada izviši pravilno i za vrlo kratko vrijeme. Za oplodivanje je dovoljan jedan skok. Bez razloga ne treba puštanju biku dva puta uzastopice na kravu jer se time i bik i krava slabe.

Mjesto gdje se drži oplodivanje treba da je ogradieno zaobljenim gredama u visini 80 cm. u koje krava može komotno da nađe. Ovo se čini da krava ne bi izmrđavala, ali nije isključiva potreba za to. Pod, gdje se bik pušta, treba da je posut pijeskom i ne smije da bude neravan i klizav jer tada bik lako može da isklizne i da se povredi.

Dešava se da bik neće odmah da skače i oklijeva; u tom slučaju treba kravu nekoliko puta provesti pored bika i on tada dobije volju i skače. Treba izbjegavati zlostavljanje bika, jer bik tada postaje zlovoljan i rđavo skače. Po neki put dešava se da mladi bik neće da skače, ali to se brzo otstranjuje ako se biku daje jača hrana: dobro sijeno, zobi pa i malo konopljenog sjemena. Preporučljivo je takog bika zatvoriti neko vrijeme sa mlađom junicom. Naročito se dešava kod bikova dovedenih sa strane da neće da skaču, ali i kod njih se to popravi, pošto se naviknu na novu hranu i na nove prilike pod kojima se drže. Ali ako bik ne može da skače, i pored bolje hrane i novog mjesta, onda treba tražiti uzroke u bolesti bika, pa stoga zvati i marvenog ljekara, koji će utvrditi obično: zapaljenje zglobova, zapaljenje krstiju, slabe bokove itd. koji sprečavaju skačanje.

Ženska grla najbolje je upotrebiti za oplodivanje od 1 1/4 — 2 1/4 godine starosti, što opet zavisi od razvijenosti dotičnog grla. Žensko grlo voljno je za parenje — oplodivanje samo tada kad se pojavi žar, i po pravilu samo tada može da nastupi oplodavanje. Volja za parenje kod ženskog grla traje 15-20 a neki put i 30 sati i za to se u tom vremenu mora pustiti pod bika. Poslije telenja žar se pojavljuje poslije 21-28 dana prvi put, a rjede poslije 28 dana.

Pošto postoji vidni znaci da je kod ženskih grla nastupio žar, to treba na njih paziti. Kod pojave žara ženska grla su nemirna, deru se i skaču na druga a pri tome pokazuju manje volje za hranom. Spoljni dijelovi organa za oplodivanje nabreknu i puštaju ljugavu materiju. Često puta krave zadržavaju mlijeko i puštaju najmanju količinu mlijeka, koja sadrži mnogo masti u sebi. Kod grla koja se

Privred.-kult. Matica

Prilozi

D. S. Matavulj, priložio je Din. 50 da počasti uspomenu pok. Sima Gärma iz Skoplja; da počasti uspomenu pok. prof. Aleksandra Mikulića, protoprezivitera-stavrofora, proto Mihail Jelačić, Devske Din. 50.

Preplata

Romić Uroš, Mandailles,	
Cantal, Francuska	Franaka 20
Mandić Vaso, Mandailles,	
Cantal, Francuska	20

čuvaju u staji, ovi znaci su mnogo manji i lako mogu da se previde i da krava ostane neoplodena; zato na to treba naročitu pažnju обратити.

Može da nastupi slučaj kod ženskih grla da se žar ne javi na vrijeme i da g la nemaju volje za parenje. Ovo može da nastupi često kod grla, koja se hrane isključivo zelenom hranom ili se sama istjeruje na pašu. Ako nisu načinili naročiti poremećaji kod organa za oplodivanje uslijed bolesti, onda se u tom slučaju može pomoći, ako se takvom grlu daje obilnija ovsa kao hrana i manji obroci 25 gr. konoplji. sjemena. Dalje takvo grlo treba držati neko vrijeme zajedno sa bikom zatvoren. Načinje uspije oplodivanje, kod inače zdravih grla, ako se uz ženska grla istjeruje na pašu i bik, koji čestim skakanjem sigurno oplodi takvo grlo. U pojedinim slučajevima ne uspije oplodivanje sa prvim bikom, ali pokušaja radi treba pustiti i drugog, jer može da se pretpostavi da konči sjemena prvog bika ne dospije do jajeta ženskog grla, ali će se to uspijeti sa drugim bikom i tme će se oploditi krava. U iznimnom slučaju kod ženskih grla, koja teško ostaju oplodena — steona, savjetno je takođe pustiti 2 bika uzastopce.

Ali ako se, i pored gore napomenutog, žar ne javlja i grla ne ostanu steona, onda treba tražiti uzroke u bolesti organa za oplodivanje, kao: zapaljenje jajnika, zapaljenje materice, lučenje kisele materije koja ubija sjeme, jako zatvorena usta materice itd. U tom slučaju treba zvati veterinaru i od njega tražiti pomoći.

Poslije telenja kravu je potrebno ostaviti da se opet oporavi i dostigne najveću kolčinu davanja mlijeka, pa tek onda pustiti pod bik, a to je poslije 2-3 mjeseca.

Pošto je utvrđeno da se količina mlijeka za vrijeme laktacije, penje sve do sedmog telenja i da se to penjanje produžava sve do 9 godine starosti, onda treba jednu dobru kravu što duže držati za priplod, naravno ako je dokazala svoju vrijednost, 8-10 pa i 12 god., tako da 6-9 teladi. Istina je meso od jedne stare krave od manje vrijednosti i teže se goji, ali se to ipak isplati na taj način, što se ono nije dobije više mlijeka.

Vrijeme kada se krava treba teliti najbolje je u mjesecu decembru i januaru, jer zimi krava dobije za hranu, pored dovoljne količine sijena i drugu jaku hranu, kao i dosta stočne repe, te se time njeni mlijeku sposobnost — dobrom hranom — iskoristi do skrajnih granica i u proljeće kad počne paša pokazuje veliko penjanje u davanju mlijeka. Uz to tele preko zime razvije se dovoljno i s proljeća može da iskoristi pašu. S toga se treba starati da se udesi tako, da se krave tele zimi u mjesecu decembru i januaru.

„Privreda“

Prilozi za gradnju Sokolskog doma u Kistanjama.

Da počaste uspomenu blagopok. Angeline Trbojević priložiše za gradnju Sokolskog doma u Kistanjama: Trbojević Iso Din. 150; Arhimandrit Bukorović Din. 30; Perić Jovo Din. 30; Korolija Dušan Din. 30; Dubač Niko Din. 30; Tišma Petar Din. 20.

JAVNA ZAHVALA

Свој својти, пријатељима, знанима и представницима мјесних власти, који нам приликом смрти нашег милог и незаборавног супруга, односно оца и брата

Dushana Martića

посједника

bilo усмено, писмено, бројавно, полагањем вијенаца, или поштном пратњом у спроводу изразише своје сачувашће — изразујемо и овим путем нашу дубоку захвалност.

Вјечиту благодарност дuguјујмо г. Дру Јови Таузовићу, кућном лијечнику, г. прсф. Дру И. Ботери-у и г. Дру В. Јовановићу, примарисују кинеске болнице, који сви са нарочитим узимањем употребише све своје богато лијечничко знање и вјештину, да нам драгог покojnika спасе и отму od strašne смрти, која нас је у црно завила.

Нека је хвала и наше признање мјесном пароху високопречасном архимandritu O. Данилу Букоровићу, који је похитao у сусрет тужном преносу dragog pokojnika iz Križana u Kistanje, као и високопречасном protopreziviteru госп. М. Јелачи, О. Исидору Бурсаћу, попу М. Јелачи и О. Никанору Калику, који скupa са мјесним парохом одржаше парастос и до вјечне куће испратише.

Пречасни поп Синобад Мирко некa прими нашу захвалност и осjećaj poštovanja, са којим је dragi pokojnik iz njegove ruke за посљедњи пут примио св. причест.

Особиту нашу захвалност некa прими: г. инжињер Јосип Вонко, директор „Монте Промина“, г. Ђуро и г-ђа Даница Војводић, г. Косте и г-ђа Марица Малешевић, који нас и за вријeme боловања и пригодом смрти са својом prijateљском пажњом и помоћи за вјечita времena задužiše.

Незаборавна ће нам остати и братска љубав, исказана нам овом тужном пригодом од г. Михаила Билића, шефа Пореске управе.

Још једном свима хвала и од Богa плати!

Кистање, 25 јула 1931.

Мила, supruga; Сава, sin; Dr. Милорад и Никока, bračka

Javljamo cijenj. građanstvu

da smo ovih dana dobili prvi električni aparat u Šibeniku za trajnu ondulaciju. Ne peče i ne škodi kosi, izrada odlična, cijene umjerene. Pravimo manikiranje, vodenu ondulaciju, ondulaciju električnim grijanjem gvožđa i pranje kose.

Salon za dame i gospodu. Posluga brza i tačna.

Preporučamo se za posjet.

S poštovanjem

Braća Laurić
Frizersko-brtjački salon - Šibenik
Ul. kralja Tomislava br. 125.

Stampa Nove Štarapije - Šibenik,
zastupnik Nikola Ćikato.

Paskalon